

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respective geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den kapitein VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

NECROLOGIE.

JONKH^R. HIJBO EVERDES DE BOER,

Ridder van de Militaire Willems-orde, Ade klasse,
en van den Nederlandschen Leeuw, Kolonel bij
den Generalen Staf.

En evenwel — die de dooden wil vereeren om de levenden te leeren, huldige niet alleen, huldige niet bij voorkeur zelfs degenen voor wie de bewonderende tijdgenoot een praalgraf sticht.

J. BOSSCHA, Over Jan Ernst Wildeman.

Toen wij onlangs, bij het herdenken van de instelling onzer militaire ridder-orde, de nagedachtenis van twee leden derzelve omkransten, werd kort daarop onze aandacht bij hernieuwing gevestigd, op eene dergelijke, voor ons, altijd moeilijke taak. Bij die gelegenheid betoogden wij het nut der lijkredenen en levensschetsen, terwijl wij vermeenden, dat de aanwijzing der verdiensten van de mannen, die wij in hoogere betrekking gekend hadden, en die in het laatste tijdvak onzer geschiedenis de eene of andere rol vervuld hebben, zeer zeker tot onzen werkring behoorde. Reeds uit dat oogpunt beschouwd, was het voor ons een pligt, om den man indachtig te zijn, die aan het hoofd dezes staat aangeduid, als weggerukt uit de gelederen van het leger en uit de rij der levenden. Er waren echter nog meerdere beweeg-oorzaken voor onze bemoeijingen, tot opsporing van bijzonderheden, betreffende den levensloop diens afgestorven hoofd-officiers. Immers, door de achting en vriendschap welke een onzer beroemdste generaals sedert een 30tal jaren zoo blijkbaar hem toedroeg, werd hij, vooral in de laatste tijden, het voorwerp eener buitengewone algemeene opmerkzaamheid. Die achting en vriendschap nu van de zijde eens hoofd-aanvoerders, die onder de dapperste zonen van het Oude Nederland eene der aanzienlijkste plaatsen had ingenomen, moesten op gronden berusten, welke niet dan eervol konden pleiten voor de ziels-hoedanigheden en het karakter des afgestorvenen; en deze overweging moest natuurlijkerwijze de nieuwsgierigheid prikkelen, om iets meer te weten van zijne

eerste stappen op de door hem gekozene loopbaan. 's Mans uiterlijk, zijne zedigheid die nimmer hare grenzen overschreed, en zijne minzame bereidvaardigheid voor een ieder die met hem in betrekking kwam, even als zijn dikwerf lijdend fysiek, deden niets van die ware krijgsmans-hoedanigheden, die verstaalde lichaamskrachten, die onbuigbare wilskracht, buitengewone werkdadigheid en koelbloedige dapperheid vermoeden, die hem zoo zeer eigen waren, en waardoor hij zich zoo voordeelig heeft onderscheiden. Eene oppervlakkige oordeelvelling zoude de krijgsmans-verdiensten van *Hybo Everdes de Boer* welligt hebben voorbij gezien, om hem alleen als mensch, als echtgenoot en zorgend vader te doen kennen. Hoe dikwerf wordt niet, op deze wijze, menig hoogstverdienstelijk en in vele opzigten voorbeeldig krijgsmans verkeerd beoordeeld, omdat de hand des tijds het bevallig uiterlijk, de blijkbare teekenen van jeugd en kracht achtereenvolgens heeft weggereten, om niets dan een bouwval van het voormalig schoon achter te laten, dien de aandacht des voorbijgangers niet meer trekt. Menig een stapt zoo, door ouderdom gekromd, door lichaams-smarten afgemat, der vergetelheid te gemoet, in weêrwil dat zijne jeugd den grondslag voor eene meer blijvende nagedachtenis had gelegd. Het hechten aan uiterlijke, schoone vormen, de blinde vooringenomenheid met alles wat zich-zelfen op den voorgrond weet te plaatsen, wat van eene gunstige positie weet partij te trekken en te doen gelden, doet menig onregt begaan, en onttrekt dikwerf aan ware, doch bescheidene verdiensten de zoo wel verdiende onderscheiding; en wanneer wij eene onpartijdige onderzoeking wilden bewerkstelligen, onder vele onzer oude en nu welligt vergetene officieren, dan zouden wij meer dan waarschijnlijk nog levende voorbeelden vinden van mannen, welke door eenen Franschen schrijver ons op de navolgende wijze worden voorgesteld:

« Ces hommes-là en valent bien d'autres, car lorsqu'on a su vivre avec honneur dans un temps tout neuf d'institution et de pensées vigoureuses, l'ame qui ne vieillit pas, en conserve toujours de sublimes restes; c'est comme les vieux glaives trouvés dans les fouilles; le fourreau tombe en lambeaux, mais la lame pourrait au besoin trancher une tête.»

Hybo Everdes de Boer behoorde tot die klasse van mannen; - hoezeer zijn stoffelijk omkleedsel, in den laatsten tijd, door een smartelijk lijden inéénviel, vertoonde echter zijn geest, bij de herinnering aan vroegere sterkte, nu en dan hog karakteristieke overblijfselen van jeugdige veerkracht. En toch zoude hij — zooals wij reeds zeiden — meer dan waarschijnlijk in het lot dier mannen, hierboven door *ons* bedoeld, gedeeld hebben, wanneer hij zich niet 29 jaren lang in de schaduw des roems van een grijs legerhoofd had opgehouden en ook daarin ontslapen was.

De kolonel *de Boer* werd op den 10den Februarij 1776 te Emden, in Oost-Vriesland, geboren. Tot de Pruisische monarchie behoorende, waren echter de handels-betrekkingen van dit gewest met het voormalige gemeenebest der Nederlanden zoo menigvuldig, dat ook onze *de Boer* in zijne jeugd welligt meer van Holland dan van Pruisen had hooren spreken. Dit is misschien eene van de redenen, die hem later bewogen, om aan het bewind der zich vestigende Bataafsche republiek zijne diensten aan te bieden. Dat hij de krijgsdienst, en niet den stand zijns vaders, die tot de handel-scheepvaart in betrekking stond, omhelsde, moet misschien worden toegeschreven aan den drang der toenmalige omstandigheden, waardoor de groote handel aan banden gelegd werd. Intusschen had hij de kracht van ziel - den zeevarende zoo zeer eigen, en die hem de gevaren, aan die betrekking verbonden, zoo koelbloedig doen trotseren - van zijnen vader overgeërfd, en reeds zeer spoedig na zijne in diensttreding, was hij in de gelegenheid zulks door daden te toonen.

Daar hij voor de zeevaart was opgeleid, zoo had hij in zijne eerste jeugd een speciaal onderwijs genoten, dat hem later bijzonder nuttig was; aan zijne zedelijke ontwikkeling was ook met zorg gearbeid. Zijn minzame omgang, zijne echte humaniteit en zijn vast karakter, waren tevens even zoovele bewijzen voor eene meer dan gewone beschaving.

Met deze hoedanigheden toegerust, trad *Hybo Everdes de Boer* op den 15den Junij 1795 in de dienst van het gemeenebest, als eenvoudige soldaat bij het 4de bataillon Hollandsche jagers. Als zoodanig ingeschreven, werd hij reeds den daaropvolgenden dag tot korporaal, en in de maand Augustus van datzelfde jaar tot fourier, bevorderd. Door zijn uitmuntend gedrag, zijne strikte eerlijkheid en zijn' ijver in de waarneming zijner betrekking, deed hij zich zeer spoedig van eene voordeelige zijde kennen, terwijl alles hem eene gelukkige toekomst scheen te voorspellen. Middelerwijl leerde hij bij ondervinding, dat er in het maatschappelijk leven dikwerf nog meer dan dat alles noodig is om fortuin te maken; want ofschoon onze *de Boer*, bij de eerste opklimmingen in de onder-officiers-graden, zich niet over trage bevordering te beklagen had (den 16den

April 1796 was hij reeds tot sergeant benoemd), ondervond hij echter in de daaropvolgende jaren menig teleurstelling.

Met het bataillon waarbij hij was ingedeeld, maakte hij, in het hierboven genoemde jaar, den togt naar den Rijn, die als veldtogt werd aangerekend, doch waar geene meldenswaardige zaken voorvielen. Drie jaren later werd hij op een werkdadiger tooneel verplaatst, waarop hij zijne krijgsdeugden ten toon konde spreiden. Wij bedoelen hier Noord-Holland, bij gelegenheid van de landing der Anglo-Russische armee, en in de eerste plaats het groote gevecht bij Bergen (19 September 1799). *De Boer* had op dien dag reeds van den aanvang af, met onverschrokken moed in de gelederen van zijn bataillon gestreden, en in de hitte des gevechts, van het gros zijner krijgsmakkers gescheiden, wordt hem eene gelegenheid aangeboden, om zich door eene schitterende daad te onderscheiden. Hiervan gebruik makende, stort hij, aan het hoofd van 9 jagers, op twee vijandelijke veld-stukken, dringt tot dezen door en vermeestert dezelve met de bajonet.

Niet indachtig om het bezit dezer zegeteekenen voor zich en de zijnen te verzekeren, snelt hij, aan het hoofd zijner negen krijgsmakkers, den wijkenden vijand achterna, en heeft daarbij het geluk om zijnen chef, den luitenant-kolonel *Trip*, uit het naauw te redden. Nu eerst keert hij naar de veroverde stukken terug; doch zulke alleen staande en voor geene zelfverdediging vatbare voorwerpen, blijven nimmer lang zonder veroveraars (!); een ander had deze gelegenheid te schoon gevonden om ze niet weg te voeren, en over derzelve in bezitting zich te beroemen; de belooning welke onzen *de Boer* zoo regmatig toekwam, smukte weldra de schouders eens anderen. Zijne kloekmoedige daad was door vele zijner krijgsmakkers opgemerkt geworden, en met deze overtuiging, even als met het bewustzijn van meer dan zijnen plicht gedaan te hebben, stelde hij zich tevreden; de hem aangeborene bescheidenheid onderdrukte elke opwelling om zich te doen gelden. Alhoewel hij nu ook eenigzins in zijne billijke verwachting mogt teleurgesteld wezen, hield hem dit geenszins terug, om in den slag van Castricum (6 October 1799) naar andere kansen van krijgs-geluk om te zien; doch ditmaal had de vijand het op zich genomen om hem voor altijd te signaleren als een dier krijgslieden die zich immer dáár bevinden waar het warmste gevochten wordt; met twee musketkogels, twee bajonetsteken en een' sabelhouw, in en op het lijf, werd hij van het slagveld gedragen.

Dit alles vermogt echter niets tot zijne bevordering bij te dragen! Noch zijne geest-begaafdheden, noch zijn onberispelijk en voorbeeldig gedrag, noch zijne stoutmoedige dapperheid, noch zijne eervolle wonden bragten hem eenen stap verder op de loopbaan door hem zoo loffelijk begonnen. Maar er bleef

iets over dat zijn hart streefde, en dat, bij het niet verkrijgen van stoffelijke voordeelen, hem des te dierbaarder werd: de onderscheiding, namelijk, die hij van de zijde zijner chefs, en de achting die hij van den kant zijner krijgsmakkers genoot. Is het niet te verwonderen, dat de eenvoudige sergeant, die door den generaal *Dumonceau*, en ook later door den generaal *Bonhomme* op zulk eenen hoogen prijs gesteld werd, en die door den eerstgenoemden zelfs was belast geworden met topographische werkzaamheden, den officiers-grad niet konde erlangen? Een ieder sprak met lof van hem, en toch scheen eene fataliteit zijne bevordering tegen te werken.

Dat zijne militaire kennis zich veel verder dan tot het gewone uitstrekke, bewees het onderwijs dat hij aan twee kadets gegeven had, waardoor dezen werden in staat gesteld om aan het, ook destijds gevorderde, examen te voldoen. Beiden werden tot officier bevorderd, en konden nu, met de epauletten versierd, hunnen sergeant-leermeester de hulde hunner erkenenis komen toebrengen.

Met zijn bataillon naar de Rijn-armee gezonden, vond *de Boer* weder gelegenheden om, in den winter-veldtogt van 1800 tegen de Oostenrijkers, menigvuldige proeven van zijn scherpzinnig beleid af te leggen. In het gevecht bij Burg-Eberach, trok hij de aandacht zijner chefs, daar hij, bij het stormenderhand nemen van dit vlek, de eerste was die in het klooster drong, dat met hardnekkigheid verdedigd werd.

Het was omstreeks dien tijd, dat de generaal baron *Chassé* voor het eerst van den man hoorde spreken, die later een van zijne getrouwste gezellen werd op de gevaarvolle baan welke hij met zoo veel roem heeft doorloopen. Te Wurtzburg zijnde, ten huize van den generaal *Dumonceau*, bij gelegenheid dat de sergeant *de Boer* door genoemden generaal met eenige werkzaamheden belast werd, hoorde hij met den grootsten lof van zijne hoedanigheden gewagen; terwijl de laatstgenoemde zich zeer beklaagde, dat het hem tot dus verre niet had mogen gelukken, dien hoogstverdienstelijken onder-officier te doen bevorderen.

Na het eindigen van dezen werkzamen en bloedigen veldtogt, keerde *de Boer* in zijn vaderland terug, om eindelijk den sedert lang verdienden officiers-grad te erlangen. Den 17den Augustus 1802 werd hij tot 2den luitenant bij het 5de bataillon Hollandsche jagers aangesteld. In datzelfde jaar vertrok hij met een detachement van zijn bataillon naar de kolonie Suriname. Bij zijn verblijf aldaar, maakte hij zich zeer nuttig aan het gouvernement en bij bijzondere goed-bezitters, door zijne speciale kennis in het landmeetkunstig vak. Van deze bezigheden, die zijne financiële aangelegenheden niet weinig voordeelig waren, werd hij echter spoedig afgetrokken, daar hij in

het voorjaar van 1803 met eene expeditie naar Berbice gezonden werd, om de oproerlingen te tuchtigen. In weêrwil van het klimaat, lag de 2de luitenant *de Boer*, bij deze gevaarvolle en moeilijke onderneming, eene buitengewone veerkracht aan den dag, zoodat hij ook het zijne er aan toebragt om dezelfde gelukkig te doen slagen. De oorlog met Engeland middelwyl uitgebarsten zijnde, werd het detachement, waarbij hij diende, zeer spoedig overmand, en hij geraakte, zodoende met al de zijnen krijgsgevangen. Op dit ongeluk volgde een tweede, namelijk, van met het transportschip dat hem naar Engeland moest overvoeren, op de kusten van Portugal schipbreuk te lijden. Niet alleen verloor hij door deze ramp alle zijne door zuinigheid en vlijt bijeengebragte bezittingen, maar werd daarenboven met een gebroken been, ontwrikten schouder en gebroken sleutelbeen, en alzoo zwaar gewond, aan land gebragt. Met de uiterste gelatenheid onderwierp hij zich aan het hem vijandige lot, en verloor geen oogenblik zijn vertrouwen op eene steeds zorgende Voorzienigheid.

Kort na zijne genezing werden zijne wenschen, om uit krijgsgevangenschap ontslagen en weder te midden zijner landgenooten en krijgsmakkers te zijn, verhoord. In zijnen rang van 2den luitenant bij het 2de regiment infanterie van linie geplaatst, maakte hij met hetzelfde de veldtogten in Hanover en Pommeren (1806 en 1807) mede. Ook in deze gewesten bleef *de Boer* zich gelijk, overal de eervolste getuigenissen inoogstende. Een dier bewijsstukken, betreffende zijn vroeger gedrag, was van den luitenant-generaal *Dumonceau*, uit het kamp te Zeist den 14den Augustus 1804 gedagteekend, op perkament geschreven, luidende aldus:

« Je soussigné lieutenant-général commandant l'armée Hollandaise, certifie et atteste, que monsieur *de Boer*, pendant le temps qu'il a servi dans le 5me bataillon des chasseurs Bataves a toujours déployé le plus grand zèle et activité dans le service, et s'est fait connoître avantageusement et particulièrement dans les campagnes de la Nord-Hollande et d'Allemagne par sa bravoure et son intelligence, ce qui lui a acquis et mon estime et celle de tous les officiers du bataillon où il servait, et mérite d'être considéré comme un militaire fort estimable et distingué.»

Een tweede niet minder eervol getuigschrift, betrekking hebbende op het gedrag van den 2den luitenant *de Boer* in de veldtogten van 1806 en 1807, en uit het hoofd-kwartier te Lunenburg den 4den October 1807 gedagteekend, is van den volgenden inhoud:

« Le lieutenant-général *Gratien*, l'un des commandants de la légion d'honneur, commandant de l'ordre Royal de Hollande, commandant la 2me division des troupes de Sa Majesté en Allemagne, certifie que monsieur *de Boer*, lieutenant des volti-

geurs au 2me régiment d'infanterie de ligne, a toujours eu une conduite digne d'éloges; depuis qu'il est sous ses ordres, et qu'il s'est distingué dans la campagne dernière en déployant le plus grand zèle et la plus grande activité à la poursuite et recherche des partisans prussiens.»

Een ander getuigschrift van zijnen voormaligen bataillonschef, den luitenant-kolonel *B. A. Batenburg*, van den 11den October 1807 gedagteekend, verdient mede gekend te worden; hetzelfde luidt als volgt:

« De ondergeteekende, luitenant-kolonel van het 9de regiment Koninklijke Hollandsche infanterie van linie, voorheen gekommandeerd hebbende het 5de bataillon jagers, certificeert en attesteert, dat de luitenant *de Boer*, thans dienende bij het 2de regiment infanterie van linie, gedurende den tijd van vier jaren in opgemeld bataillon jagers als luitenant heeft gediend, en in dien tijd den grootsten ijver en vlijt in de dienst betoond en in alle gelegenheden waarin hij geëmployeerd is geweest, steeds de beste intelligentie heeft aan den dag gelegd; wel verdienende in eenen hooger rang te worden geplaatst, en indien de communicatie met het vaderland niet door den oorlog met Engeland in 1805 afgesneden ware geweest, zoude hem zeker te dien tijde reeds eenen hooger graad zijn toegekend.»

« De ondergeteekende recommandeert dus dien braven officier, zich verzekerd houdende, dat Z. M. onze Koning zoo vele voldoening bij deze bevordering, als gezegden luitenant erkentelijkheid zal hebben.»

Hetgeen wij vroeger van het karakter van den waardigen afgestorven gezegd hebben, wordt door deze getuigschriften bevestigd, en bij vele gelegenheden werd van zijne uitmuntende hoedanigheden als krijgsman gebruik gemaakt. Was er iemand noodig om deze of gene moeilijke opdracht te volbrengen, welke vertrouwen en tevens inspanning van geest of lichaamskrachten vergde, dan was het *de Boer*, die, zelfs door zijnen hoogsten chef, den luitenant-generaal *Dumonceau*, daartoe gekozen of aanbevolen werd. Zijne stoutmoedige voortvarendheid, met schranderheid en voorzigtigheid vermaagschapt, deden meesttijds de hem opgelegde taak met eenen goeden uitslag bekroonen.

Met zulk eenen benijdenswaardigen roep, kwam hij in het jaar 1808 met zijn bataillon bij de troepen die te Waalsdorp in een kamp werden vereenigd. Hier leerde de generaal baron *Chassé* hem voor het eerst meer persoonlijk kennen, en het sprak wel van zelf, dat een officier, die met zulke eigenschappen toegerust was, ook zeer spoedig door den nog jeugdigen, onvermoeiden en dapperen bevelhebber op hoogen prijs moest gesteld worden. Bij den grooten marsch welke deze troepen, van het Hollandsche land tot achter de Spaansche Pyreneeën moesten maken, toonde *de Boer* deze hooge schatting waardig te

zijn, en in alle opzigten eene eervolle onderscheiding te verdienen.

De Spaansche bodem, het tooneel waarop de generaal *Chassé* zijnen reeds behaalden wapenroem, met nieuwe en onverwelkbare lauweren zag bekransen, leverde ook aan den afgestorvene dien wij hier gedenken, een ruim veld voor zijne begeerte, om den werkkring zijner pligten op eene eervolle wijze uit te breiden. Zijne reeds zoo bekende dapperheid had weder heerlijk geschitterd in het gevecht bij Durango; doch het was in den slag van Missa d'Ibor (17 Maart 1809) dat de gelegenheid hem bijzonder gunstig toelachte, om voor de oogen zijner Hollandsche en Fransche wapenbroeders uit te blinken. Zulke gelegenheden liet hij nimmer ongebruikt voorbij gaan; hoezeer hij toch altijd, na volbrachte taak, zich bescheiden terug hield. Een officieel stuk door den majoor *von Goedeck*, kommandant van een bataillon voltigeurs bij de Deutsche divisie, onderschreven, uit Middelin den 30sten Maart 1809 gedagteekend, en dat als een authentiek stuk, door de hoofdadministratie van het 54ste regiment Fransche infanterie van linie, bij recidive in 1814 is bekrachtigd, schildert zijn aldaar gehouden gedrag in weinige doch krachtige trekken:

« Monsieur *de Boer* lieutenant au 2me régiment Hollandais, officier pleins de talens et de mérite, se distingua à la bataille de Missa d'Ibor, d'une manière très-brillante. Il passa un des premiers à la tête de 25 voltigeurs la rivière et montra la direction que le bataillon de voltigeurs avait à prendre. Il fut attaqué très-vivement par l'ennemi, qui chercha à s'opposer au passage, et qui était en force supérieure. Monsieur *de Boer* aussitôt que le bataillon eut passé la rivière, marchait toujours à la tête de l'avant-garde, et dirigea si bien le bataillon, que nous eûmes l'avantage de tourner la première position: un feu très-vif de deux bataillons Espagnols ne rétin point du tout la marche de monsieur *de Boer*, il les tourna toujours et contribua infiniment à les chasser dans leur position principale. Malheureusement au moment où il prit quelques prisonniers, il reçut une blessure, et cependant il n'a jamais pu être persuadé à quitter sa troupe pour se faire soigner. Il est de mon devoir de recommander et de louer sa bravoure, ainsi que ses talens militaires, pour recevoir une récompense qui lui est due à si juste titre.»

Wanneer men, na de lezing van dit officiele stuk, nogmaals de andere reeds geleverde officiele bescheiden in overweging neemt, dan zal het voorzeker aan een ieder opmerkelijk voorkomen, dat men dienzelfden *de Boer*, die reeds als onder-officier in het laatste gedeelte der vorige eeuw, om zijn voorbeeldig gedrag, ijver voor de dienst en stoutmoedigheid, door allen die hem kenden hoog geschat werd, nog in 1809 als 2den luitenant aantreft. Meer nog is het te bewonderen, dat diezelfde

2de luitenant nog tot in de laatste helft van het jaar 1812, na zulke wapenfeiten bedreven, en na zulke eervolle getuigenissen, en daarenboven de bijzondere hoogachting van vele Fransche chefs verkregen te hebben, in dienzelfden graad zich bij elke gelegenheid nog bleef onderscheiden. Wanneer men dit zijn lot bij dat van vele anderen vergelijkt, dan voorwaar kan hier met regt gezegd worden, dat *de Boer* ongelukkig gediend heeft, en eene buitengewone zielskracht moet hebben bezeten, om zich boven dat alles te verheffen. Immers hij leefde in het tijdvak waarin het krijgs-geluk velen, onder de velen, toelachte, en waarin het aan eenigen zelfs vergund werd, om met de bajonet of huzaren-sabel onder de vorsten-kroonen er zich eene nit te zoeken!

De generaal *Chassé* evenwel had onzen *Oost-Vries*, sedert de eerste kennismaking te Waalsdorp, niet meer uit het oog verloren. Het terrein waarop men werkzaam was en de vijand dien men te bekampen had, vergden een even beleidvol doorzicht en onvermoeidheid, als stoutmoedige dapperheid, en dáár waar deze hoedanigheden naauw vereenigd moesten werken, werd bij voorkeur onze *de Boer* tot de uitvoering gekozen. Het genoemde legerhoofd was hem reeds menige genoegdoening moeten schuldig blijven, en het was daarom, zoowel als om van zijne gezochte diensten nog meer te kunnen partij trekken, dat hij hem, in October 1809, als ordonnans-officier aan zijn' persoon verbond.

De chef van het bataillon, dat hij nu verliet om eene nieuwe betrekking te aanvaarden, achtte het eene zijner grootste verplichtingen, om den afscheidnemende krijgs-gezel, een sprekend bewijs van aller achting te geven. Dit getuigschrift, mede door den raad van administratie van het regiment gelegaliseerd, was van den volgenden inhoud:

« Durant tout le temps que j'ai eu l'honneur de commander le bataillon de voltigeurs, le lieutenant *de Boer* du premier bataillon, du second régiment d'infanterie de ligne Hollandais, s'est toujours conduit comme un officier brave et intelligent et s'est concilié l'attachement et l'estime aussi bien de moi que de tous ses camarades. Je prends la liberté de le recommander dans la plus grande protection de monsieur le général *Chassé*, afin de faire connoître ce digne officier à sa Majesté le Roi de Hollande.»

« A Jeyes, le 10 October 1809.»

« (signé) DE SMALKALDER, »

(Handteekeningen der « *Chef du 2me bataillon de Hesse et* leden van den raad « *command' les voltigeurs réunis.* » van administratie).

De Boer's geschiktheid voor de speciale stafdienst, zijne vaardigheid in het opstellen en behandelen van administratieve dienstzaken, kwam nu in een helder daglicht. Ook

het gemak waarmede hij zich eene vreemde taal eigen maakte, en waardoor hij zich in de Spaansche konde doen verstaan en begrijpen, deed hem in het hoofd-kwartier des Hollandschen generaals hoogst nuttig wezen. Te belangrijker waren de diensten welke hij in die oogenblikken konde bewijzen, aangezien zijn nieuwe hoofd-chef, de generaal baron *Chassé*, tot militairen gouverneur van een gedeelte der provincie la Mancha benoemd, bij een moeilijk en gevaarlijk militair bewind, ook over vele diensttakken van het burgerlijk beheer het gezag voerde. Zij nu die den oorlog op het Schiereiland van nabij gezien hebben, of die zich daarmede, uit goede bronnen puttende, hebben bekend gemaakt, weten, hoe moeilijk het was om het vertrouwen der Spanjaarden te winnen. In de betrekking waarin onze roemvolle landgenoot in la Mancha zich geplaatst zag, moest hij, om eer aan zijne administratie en aan het Hollandsche karakter te doen, dat vertrouwen zoeken te verkrijgen. Billijkheid, met eene strenge regtvaardigheid gepaard, was dan ook het hoofd-kenmerk van alles wat van het hoofd-kwartier des generaals uitging. Het sprak nu wel van zelf, dat de personen, aan den staf van dien bevelhebber verbonden, den meester moesten evenaren. Vooral was dit noodzakelijk voor onzen *de Boer*, die meer speciaal met den diensttak der contributiën was belast, en die somtijds, slechts door een klein eskorte vergezeld, dagen lang een gedeelte van het gewest te voet doorkruiste. De regtschapenheid van den ordonnans-officier, en zijn minzaam karakter was bij de Spanjaarden, en zelfs bij de woeste moordzuchtige guerilla's, proverbial geworden. Een ieder kende den naam van *de Boer*, en ieder achtte den man die bij het volbrengen van de moeilijkste dienst-pligten, nimmer het ingeboren gevoel van zijn hart, nimmer de beginselen van ware braafheid en menschenmin verzaakte. Dat de Spanjaarden zulk een gedrag wisten te waarderen en hoog te schatten, daarvan zijn menigvuldige voorbeelden ter onzer kennis gekomen, waarvan wij er een, omdat dit mede onzen *de Boer* betreft, zullen mededeelen.

Een Spaansche alkade den generaal *Chassé* een klein geschenk willende maken, zendt met eenen bode, twee groote *palingen* aan hem af, met eenige regels schrift, den geachten gouverneur toewenschende, dat dit lang door hem verlangde lekkere gereg, hem als eenen oud-Vaderlandschen schotel goed moge bekomen. Ongelukkigerwijze valt de bode in handen van eenen der wreedste en geduchtste guerilla's-chefs; de bringer wordt onderzocht, de brief geopend en gelezen. Met doodsangst op het gelaat, staat de arme bode met zijne twee *palingen* in de hand, de gelaatstrekken van den lezende chef gade te slaan. In hoopvolle verwondering ziet hij hem den brief weder toevouwen, een ander briefje schrijven, en hem

gelasten, de beide brieven met het geschenk des afzenders aan den ordonnans-officier *de Boer* te overhandigen. Bij de ontvangst bemerkte deze, niet slechts dat de zijnen generaal toegedachte *palingen*, groot gevaar geloopt hadden van eene andere destinatie te krijgen, maar ook, dat de drager het gevaar eener destinatie-verandering op eene zeer edelmoedige wijze was ontkomen. De bedoelde chef gaf namelijk in zijn briefje aan *de Boer* te kennen, dat men, den bringer als bespieder aangehouden hebbende, door hem bij nader onderzoek was bespeurd, dat hier slechts sprake van eenen lekkeren schotel was, dien hij den algemeen geachten, en door zijne landslieden hoog vereerden Hollandschen hoofd-officier niet wilde onthouden; zijnde hij tot zijn innig leedwezen niet in staat, om bij dat geschenk eenen derden paling of iets anders smakelijks van zijnen kant te voegen, bestemd voor den niet minder vereerden ordonnans-officier, om het kleine oponthoud bij de verdere afzending eenigzins te vergoeden, en als blijk te dienen van zijne bijzondere achting, enz.

Verschillende dergelijke bewijzen van ware hoogschatting welke *de Boer*, gedurende zijne administratieve en militaire betrekkingen, in Spanje van den kant des vijands heeft mogen ontvangen, zouden voldoende zijn, om 's mans edele en brave denkwijze in het heerlijkste daglicht te stellen. Door deze en gene voorvallen ontsproot die wederkeerige hoogachting, die, hoezeer het verschil van rang zeer groot was, echter weldra eene warme vriendschap tusschen den chef en zijnen ordonnans-officier deed ontstaan. Na het kwetsen van des generaals eersten adjudant *Clarion*, nam die vriendschap dagelijks toe, omdat *de Boer* toenmaals de grootste steun werd in de uitoefening van des generaals belangrijke betrekking. Daarbij was *de Boer* tot alles te gebruiken; onvermoeid in de werkzaamheden die het intendanten-wezen aangingen, handelde hij met evenveel omzigtigheid als het er op aankwam om deze of gene moeilijke en netelige questien met de Spaansche autoriteiten te beslechten. Dikwerf gebeurde het, dat hij van eene expeditie teruggekeerd zijnde, dadelijk weder naar eenen anderen kant gezonden werd, en nimmer verraadde een enkele gelaatstrek dat het hem te veel was. Eenmaal op deze wijze, en na een twintigtal uren gemarcheerd te hebben, komt hij in het hoofd-kwartier terug, vindt den generaal *Chassé* te midden der troepen, en gereed om tegen den vijand te rukken. De generaal wil hem een paard achterlaten, en hem eenige uren rust gunnen; doch *de Boer* slaat beiden af, verkiezende te voet zijnen generaal te volgen, om nogmaals eenen zwaren marsch af te leggen. Altijd opgewekt, nimmer rustend, zag men hem overal waar hij nuttig konde zijn, het zij aan den wapenroem zijns hoogvereerden chefs, of aan de rust of de verpleging der troepen. Werd er gevochten, dan vond men

de Boer steeds in het heetste van het gevecht, en wanneer daarna de troepen het bivouac betrokken, dan konde men zeker zijn hem op de been te vinden, zorgende voor de zekerheid van allen.

Het is de generaal baron *Chassé* niet alleen, die — en nog altijd met tranen in de oogen — bij het verhalen van deze en gene bijzonderheden, de voortreffelijke hoedanigheden des overledenen de grootste onderscheiding toekent; ook de luitenant-generaal baron *van Geen* en meer andere hoofd-officieren, te veel om hier op te sommen, zwaaijen hem denzelfden lof toe.

Op den 9den Augustus 1812 werd eindelijk onze 2de luitenant ordonnans-officier, na tien jaren in dien graad gediend en veertien veldtogten mede gemaakt te hebben, tot 1sten luitenant-adjudant van zijnen hoog geëerden chef bevorderd. De aanhoudende bemoeijingen, voorspraken en aanbevelingen, door dien chef in het voordeel van zijnen adjudant gedaan, om zijne bewezene diensten eenigzins te doen beloonen, hadden geene gelukkige gevolgen. De staven werden in Spanje veeltijds vergeten, en het was daarom, dat de generaal *Chassé* de overplaatsing van zijnen adjudant bij het 34ste regiment infanterie van linie bewerkte, om hem voor 't minst, ten gevolge zijner rangschikking, tot kapitein te doen bevorderen. Deze verplaatsing geschiedde alleen in zijn belang, en onder verband dat hij na zijne bevordering dadelijk in zijne oude betrekking zoude terug keeren.

Middelerwijl had onze *de Boer* in het gevecht bij Col de Maja eene kogel-wond opgedaan, en zoowel hier als in de daaropvolgende gevechten, zich weder onderscheiden; voornamelijk bij den overtocht van de brug over de Bidassoa, in den nacht van den 31sten Augustus op den 1sten September 1813, had hij nogmaals blijken van de grootste onverschrokkenheid aan den dag gelegd. Een vleijend getuigschrift, door den divisie-generaal baron *d'Armagnac* geteekend, zwaait aan zijn gehouden gedrag den hoogsten lof toe. Dit stuk, van de voorposten te Ainhoa den 17den September 1815 gedagteekend, werd aan den oorlogs-minister gezonden; eene authentieke kopij dezer voordragt, mede ter onzer inzage gesteld, luidt als volgt:

« Je certifie que monsieur *de Boer* est un excellent officier qui merite par ses anciens services, ses talens militaires, ses blessures et sa bravoure la bienveillance de S. M. I. et R.; que dans la nuit du 31 Août au 1er Septembre il a fait des efforts du plus grand courage au passage du pont de la Bidassoa près de Vera, pont qu'il fallut enlever à la bayonnette: je prie son Excellence, de vouloir bien lui faire obtenir le grade de capitaine aide-de-camp.»

Den 9den October daaraanvolgende werd *de Boer* tot kapi-

tein bij het 34ste regiment infanterie van linie bevorderd, in welken rang hij den veldtogt van 1814 in Frankrijk medemaakte; de omstandigheden gedoogden het alstoen niet om dadelijk bij zijnen ouden chef terug te keeren. Na de verandering van zaken in het Vaderland en die in Frankrijk, verzocht hij zijn eervol ontslag uit de Fransche dienst, 't welk hem in November van laatstgenoemd jaar werd toegekend. Zijne krijgsmakkers wilden hem echter niet doen vertrekken, zonder hem eene blijvende herinnering van hunne toegenegenheid mede te geven; welk stuk wij ook hier doen volgen:

« Le conseil d'administration du 34me régiment d'infanterie de ligne, certifie à tous qu'il appartiendra, que monsieur *de Boer (Hybo Everdes)* capitaine audit régiment a obtenu sa démission du gouvernement Français, sur la demande qu'il lui a faite pour s'en retourner en Hollande, sa patrie; certifie en outre que par sa bonne conduite, sa bravoure à toute épreuve, son zèle infatigable et sa grande activité, il s'est acquis la bienveillance de ses chefs, l'estime de ses camarades et l'attachement de ses subordonnés; qu' enfin nous avons reconnu en monsieur *de Boer* toutes les qualités qui caractérisent un brave et loyal militaire, et c'est avec le plus vif regret que le régiment le voit s'éloigner de son sein.»

« En foi de quoi il lui a délivré le présent, comme garant de son estime et de son désir de lui voir occuper dans sa patrie tous les emplois honorables dont il est si digne à tous égards.»

« Les membres du conseil, » etc.

Bij zijne aankomst in het Vaderland bood hij dadelijk zijne diensten den Koning aan, en werd hij bij besluit van den 14den Februarij 1815 aangesteld als kapitein-adjutant van den luitenant-generaal baron *Chassé*. Met dezen zijnen ouden chef woonde hij den gedenkwaardigen slag van Waterloo bij, om dáár nogmaals proeven van de ijzeren vastheid zijns lichaams-gestels, van zijnen voorbeeldeloozen ijver en beproefden moed af te leggen; de dag verliep echter niet zonder kenmerken op zijn ligchaam na te laten: het was nu eene hoofdwonde, door het springen eener granaat veroorzaakt. Zijne Majesteit onze Koning, de door *de Boer* bewezene diensten huldigende, lag eenen verzachtenden pleister op de nog bloedende wonde, door hem tot ridder der militaire Willems-orde 4de klasse te benoemen.

Op den 16den Junij 1817 werd *de Boer* tot majoor bevorderd, en in December 1826 tot adjutant in het 4de groote militair kommando benoemd. Kort te voren was hij gehuwd; eindelijk de gelegenheid vindende om zijnen tijd rustig en gedeeltelijk aan het huisselijk geluk, aan de vriendschap en zijne liefhebberij-studie (de *horticultuur*) toe te wijden. Zijne dienst-betrekking was hem daartoe zeer gunstig, doch minder

voordeelig was die voor zijne gezondheid. Het verschil van levenswijze was ook te groot, om geen invloed uit te oefenen op het lichaams-gestel dat sedert het jaar 1793 aan rusteloze werkdadigheid gewoon was. Zijne anders zoo stevige gezondheid werd van jaar tot jaar zwakker. Dat zijne aangeboren wilskracht op het ligchaam de overhand had, bleek voornamelijk, toen in het jaar 1830 de eerste onlusten binnen Brussel uitbarstten, want toen scheen het alsof hij de oude veerkracht van zijn ligchaam op nieuw wilde verstellen. Dag noch nacht week hij van de zijde des generaals, welke in de eerste kommervolle nachten, toen ook de bevolking van Antwerpen eene dreigende houding had aangenomen, op de *place de Meir* bij eenige stukken geschut zich ophield, om in persoon te waken voor de uitvoering der door hem getroffen maatregelen. Deze inspanning lag welligt den grondslag tot het verergeren zijner rhumatieke kwalen, die nu ook hand over hand toenamen.

Bij Koninklijk besluit van den 16den tot ridder van den Nederlandschen leeuw, en bij besluit van den 25sten daaraanvolgende tot luitenant-kolonel bij den generalen staf benoemd, bleef hij den getrouwen gezet en hulp van zijnen hoogvereerden chef, gedurende al den tijd dat het bezetten van het kasteel van Antwerpen geduurd heeft. Hoezeer hier zijn ligchaam de diensten weigerde, die hij vroeger van hetzelfde konde vergen, bleef echter zijn geest dezelfde spanning behouden. Daarmede bewees hij nog vele diensten aan den man op wien geheel Europa met belangstelling nederzag, en wiens naam, na de roemrijke verdediging van het hem toevertrouwde pand, door datzelfde Europa niet dan met eerbied werd uitgesproken.

Waren de vroegere diensten, ijver, moed en koelbloedige dapperheid, in een 50tal voornamen veldslagen en gevechten bewezen en aan den dag gelegd, onbeloond gebleven, dan toch mogt onze *de Boer*, in den spoedig aanbrekenden avond zijns levens, aan zijne edele ziels-hoedanigheden eene welverdiende hulde zien toebrengen. De verheffing tot den Nederlandschen adelstand voor hem en zijne wettige afstammelingen, met het prædicaat van *Jonkheer*, was voorzeker de streelendste genoegdoening die hij — nu het stoffelijk omkleedsel verviel — voor zijnen wezenlijken zielenadel mogt erlangen.

Ook in de krijgsgévangenschap bleef hij bij den generaal baron *Chassé*, en keerde met dezen terug, geattacheerd aan deszelfs nieuwe betrekking als gouverneur der vesting Breda. Aldaar zijnde, werd hij in Februarij 1834 tot kolonel bij den generalen staf benoemd.

Hoezeer zijne naaste betrekkingen den oogenblik van zijn verscheiden in bange en droevige verwachting hadden te gemoet gezien, scheen het echter dat de hoop op beterschap nog geenszins van den lijder was geweken. Zijn geest bleef werk-

zaam met alles wat hem aanging of dierbaar was, en in de plannen die hij voor de toekomst vormde, speelde de vaderlijke zorg voor het lot zijner kinderen eene hoofdrol. Een zoon, eene dochter (met den kapitein der artillerie *W. J. Camp* gehuwd) en eene treurende vrouw liet hij achter, toen hij op den 50sten Januarij 1838, na een langdurig en smartelijk lijden, zacht ontsliep. Geene bepalingen omtrent zijne ter aardebestelling gemaakt hebbende, werd hij met militaire eerbewijzingen begraven, op het kerkhof van het naburig dorp Ginneken, bij welke gelegenheid de vriend des overledenen, de Heer en *Mr. Pels Rycken*, eene roerende lijkrede uitsprak.

Wanneer wij nu nog eenen vlugtigen blik slaan op den levensloop van den nu zaligen kolonel jonkheer *Hybo Everdes de Boer*, dan voorzeker zal een ieder met ons instemmen, dat hij de dankbare hulde, door ons aan zijne nagedachtenis toegebracht, in alle deelen verdiende. Dat wij hierbij buitengewoon uitvoerig waren, en dat wij, zoo veel als wij vermogten, de schitterendste zijden van zijn braaf karakter en edele hoedanigheden in het oogvallend op den voorgrond van ons tafereel bragten, daarvoor bestonden redenen. Immers uit die godsdienstige onderwerping aan den wil eener Hoogere Magt, putte hij die zielskracht die hem telkens opwekte, om op den weg zijner pligten als mensch en krijgsman te blijven voortwandelen, en daaraan dankte hij die karaktersterkte, die door de nukken van eene hem vijandige fortuna niet konde bedwongen of ondermijnd worden. Van daar zijne beschaafdheid, zijnen minzamen omgang, zijne trouwhartige goedheid en die gelijkheid van humeur, die zelfs door het lijden van het lichaam nimmer gewijzigd werd: Er was dus leering te putten uit de levensschets van den ontslapenen hoofd-officier. Er bestond echter nog eene beweeg-oorzaak voor deze buitengewone uitvoerigheid: het grijze legerhoofd, 't welk de oogen van zijnen trouwen vriend had mogen sluiten, en dit voor zijn gevoelig hart onherstelbaar verlies zal blijven betreuren, had het ons opgedragen, om in den krans van lauweren, die hij vroeger met zijn bloed gekocht had, eenige bloemen der vriendschap te vlechten. En gij, wandelaar, wanneer het toeval u bij den grafsteen voert, waaronder het kille gebeente diens braven mans rust, leer dan om niet dadelijk op het uiterlijke te oordeelen, maar tot de kern door te dringen! Leer daár deugden eeren en dezelfde zuiverheid van hart en beginselen te bewaren, welke de aldáár rustende bij zijne geboorte ontving, en ongeschonden voor den Regterstoel des Alwetenden heeft overgebracht.

Breda, 30 Maart.

J. C. VAN RIJNEVELD.

BEDENKINGEN

OVER ENKELE PUNTEN VAN HET

KRIJGSKUNDIG ONDERWIJS,

EN VOORNAMELIJK DER

KRIJGS-GESCHIEDENIS.

(2de Vervolg van het karakteristiek overzicht van het Pruisische leger in den zevenjarigen oorlog.)

Zamenstelling van het leger.

Onze vorige beschouwingen hebben doen zien, dat de denkbeelden van *Frederik II* over de zedelijke drijfveren eens legers met den stempel van nieuwhed gemerkt waren; zijne begrippen omtrent de legervorming waren geheel oorspronkelijk in zijnen geest ontstaan. Bij de eerste had hij de ouden tot voorbeeld genomen, de laatsten waren gevolgtrekkingen, in verband gebracht met de wijzigingen welke de kunst des oorlogs achtereenvolgens had ondergaan. Zijne gevolgtrekkingen waren echter zeer juist gemaakt, zoodat de beginselen welke bij de organisatie zijner troepen in het oog waren gehouden, in overeenstemming waren met zijne fundamentele inzichten omtrent de ziel, welke dat ligchaam moest doen handelen. Daar nu het eene voor de overige mogendheden, waarmede Pruisen in aanraking kwam, geheel nieuw was, zoo was ook het andere, namelijk, de zamenstelling van deszelfs leger, geheel vreemdsoortig. *Frederik* trad dus met eene geheel nieuwe schepping in het veld, en dit moet men, bij de studie der krijgs-gebeurtenissen van dien tijd, evenmin uit het gezigt verliezen, als de oorspronkelijkheid van *Alexander den Grooten* en *Hannibal*, bij de oefening en indeeling hunner troepen en wijze van oorlogvoering.

Na de eerste Silesische oorlogen, waren des konings bespiegelingen over de houding die de Pruisische monarchie in het staten-stelsel van Europa behoorde aan te nemen, tot rijpheid gekomen. Deze houding moest *schynbaar* vredegezind, doch met der daad offensief wezen; van daar dan ook dat de organisatie der troepen bijzonder op den aanval was ingerigt. De verdeling in taktische eenheden van geringe sterkte, het groot aantal officieren en onder-officieren, het innige verband tusschen de kapiteins en hunne kompagnien, dat alles werkte het eigenlijke doel der leger-inrigting zeer in de hand.

In het jaar 1753 begon *Frederik* zijne troepen-wervingen uit te breiden, en het getal zijner soldaten te vergrooten; het was echter eerst in den zomer van het jaar 1756 dat de meeste rekruten ingelijfd werden. Voor elke kompagnie infanterie bedroeg de bedoelde versterking 10 man, voor elk eskadron